

Сторінки історії

НАУКОВА І КЛІНІЧНА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА О.І.САМСОН

(до 90-річчя від дня народження)

Професор Олена Іларіонівна Самсон була непересічною особистістю в історії тоді Чернівецького медичного інституту. Після закінчення Харківського медичного інституту в 1946 році вона продовжує навчання в клінічній ординатурі на кафедрі факультетської терапії цього ж навчального закладу. У клінічній ординатурі розпочала роботу над кандидатською дисертацією під керівництвом відомого на ті часи в СРСР ученого, професора В.Л.Когана-Ясного на тему „Серцево-судинна система при виразковій хворобі”. Разом з О.І.Самсон навчалися в клінічній ординатурі згодом знамениті вчені – акад. Л.Т.Мала та проф. Н.Ф.Дейнеко, які впродовж десятиліть підтримували тісні дружні та наукові зв'язки між собою.

У 1950 році після успішного захисту кандидатської дисертації О.І.Самсон скерована за наказом МОЗ України до Чернівецького державного медичного інституту на кафедру госпітальної терапії, яку очолював знаний клініцист і вчений, проф. В.А.Тригер. Упродовж 1950-54 рр. Олена Іларіонівна працює на посаді асистента, а з 1954 року – доцента. У цей період вона розпочала роботу над докторською дисертацією на тему „Клінічно-експериментальне обґрунтування новокаїнотерапії при виразковій хворобі.” Одним із її наукових консультантів за темою дисертації був вчений із світовим іменем акад. І.Т.Курцин (тоді Ленінград). У 1959 році відбувся успішний захист докторської дисертації; після затвердження ВАК у 1960 році О.І.Самсон обирається на посаду професора кафедри госпітальної терапії Чернівецького державного медичного інституту.

З цього періоду Олена Іларіонівна розпочинає активну роботу з організації гастроентероло-

гічної служби на Буковині. Спочатку була праця з формування гастроентерологічних кадрів з домінуючих тоді терапевтів, а також шляхом організації секції гастроентерологів у рамках Чернівецького обласного товариства терапевтів, очолюваного проф. В.А.Тригером. Професор О.І.Самсон активно виїжджала в центральні районні лікарні, де не тільки консультувала хворих, але й ініціювала гастроентерологічний напрямок у ряді ЦРЛ, у т.ч. впровадження нових методів діагностики і лікування.

З 1963 року вона розпочинає активну співпрацю з великим ентузіастом з дослідження мінеральних вод Буковини доцентом кафедри медичної хімії Чернівецького медичного інституту Ф.В.Лапшиним, який провів глибокі, дуже вагомі і перспективні дослідження більше 100 джерел мінеральних вод Буковини.

У 1965 році проф. О.І.Самсон обирається на посаду завідувача кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб, що знаходилася на базі клінічної лікарні № 3 м. Чернівці.

Упродовж наступних трьох років Олена Іларіонівна розвиває плідну працю з організації гастроентерологічного відділення на цій базі, активно включає в науково-дослідницький процес практичних лікарів: головного лікаря А.Д.Ярменчука, лікарів Л.Ф.Захаренко, Т.Ф.Кімлач, О.Ф.Гоцуляк, М.Л.Бондарчук. Спільно з ними публікує ряд статей та інших наукових матеріалів, видаються методичні рекомендації з особливостей обслуговування в амбулаторно-поліклінічних умовах хворих на хронічний гастрит, виразкову хворобу.

Із зазначеного періоду появляється багато новаторського в діяльності проф. О.І.Самсон та

очолювального нею колективу з ознакою „вперше”. Уперше на Україні організовані гастроентерологічні кабінети при поліклініках м. Чернівці, вперше організовуються реабілітаційні гастроентерологічні відділення в Брусницькій лікарні відновного лікування та Герцаївській ЦРЛ (тоді на таку організацію достатньо було волі обласної партійної і державної влади). Уперше в Україні звучить термін „продовжане”, згодом вдосконалене – „реабілітаційно-етапне лікування” гастроентерологічних хворих, що на той час сприймалося з певною недовірою. Це нині ми сприймаємо як належними, обґрунтованими доказовою медициною сучасні довготривалі технології лікування хронічних недуг, включаючи гастроентерологічні: хронічні гепатити, цирози печінки тощо.

Але тим часом Олену Іларіонівну переводять (1968 р.) на посаду завідувача кафедри факультетської терапії Чернівецького державного медичного інституту, яка знаходилася на базі обласної лікарні, де були ширші можливості новаторської діяльності: нею організовані і проведені республіканські науково-практичні конференції з амбулаторно-поліклінічного обслуговування хворих гастроентерологічного профілю (1968, 1970), перший виїзний Пленум гастроентерологів СРСР (1971) – всі з публікаціями матеріалів. Про вагомість наукових здобутків проф. О.І.Самсон і визнання її авторитету на Союзному рівні свідчили авторитетні гості Буковини на цих форумах академіки В.Х.Василенко, Ф.І.Комаров, А.С.Логінов (Москва), професори Г.І.Дорофєєв (Ленінград), Є.Ю.Лінар (Рига), П.Ф.Кришень (директор Українського НДІ гастроентерології), доповіді яких сприймалися вченими з надзвичайним інтересом.

Висока ініціативність та зростаючий авторитет О.І.Самсон допомогли добитися в 1968 році суперпопулярної діагностичної системи „Капсула”, які на той час були лише в наукових центрах Москви, Ленінграда, Новосибірська. Уперше в Україні О.І.Самсон впровадила метод інтрагастральної рН-метрії за методом Є.Ю.Лінара (завдяки вміло налагодженим зв'язкам) (В.М.Чорнобровий, 1968). Однією з перших в Україні О.І.Самсон добила дуже дефіцитного тоді японського гастродуоденофіброскопа (1971) та впровадила метод гастродуоденофіброскопії в практику (Л.С.Малюх). Наукові праці, виконані за цими методиками, охоче публікували центральні медичні журнали СРСР. Саме за допомогою зазначених методів дослідження під керівництвом проф. О.І.Самсон здійснені глибокі дослідження лікувальних властивостей мінеральних вод Буковини, галенових препаратів лікарських рослин (О.І.Волошин).

Дуже плідно працювала проф. О.І.Самсон над створенням наукових зв'язків у межах СРСР та за кордоном. У той час увійти до складу закордонної наукової делегації професору з периферії було майже нереальним. Однак завдяки помітним на союзному рівні науковим успіхам проф.

О.І.Самсон була включена до складу таких делегацій та зуміла побувати на наукових форумах в Болгарії, Фінляндії, де зав'язала наукові контакти з ученими Болгарії, отримавши від них уперше в СРСР для клінічної апробації та поглибленого вивчення препарати „Алмагель” та „Амагель-А”.

З 1971 року й до розпаду СРСР проф. О.І.Самсон зі своїми учнями та рядом перспективних лікарів міста й області була регулярним учасником щорічних наукових сесій Центрального НДІ гастроентерології в м. Москва, де збиралися вчені з усього Союзу (до 900-1100 учасників), зав'язувалися плідні наукові контакти, особливо з школами академіків В.Х.Василенка, Ф.І.Комарова, А.С.Логінова (Москва), Х.Х.Мансурова (Ташкент), видатними професорами М.О.Скуя, Є.Ю.Лінар (Рига), О.М.Ногаллер (Рязань), В.Т.Івашкін, В.М.Успенський (Ленінград), О.І.Зайцева (м. Смоленськ, РФ), Т.М.Постнікова (м. Свердловськ, РФ), П.Ф.Кришень та Ю.І.Рафес (м. Дніпропетровськ), О.Я.Губергриц (м. Донецьк).

Слід відзначити, що наукові доповіді проф. О.І.Самсон завжди були не тільки вагомими, змістованими, але й яскравими в лекторському аспекті та збирали повну аудиторію слухачів. Саме тому вона часто була співголовою пленарних засідань, модератором найважливіших круглих столів тощо. Завдяки її авторитету підвищену увагу з боку науковців з інших регіонів СРСР відчували ми, її учні, у т.ч. до наших наукових повідомлень. У наукових дискусіях часто згадувалася гастроентерологічна школа проф. О.І.Самсон, що накладувало на нас відчуття підвищеної відповідальності та гордості. А попри зазначене, Олена Іларіонівна у вечірній час у Москві активно залучала нас до відвідування різних мистецьких подій, музеїв, театрів тощо.

Справді, на ті важкі часи нашого наукового становлення та існування науки в СРСР професор О.І. Самсон створила непересічну школу вчених: кандидатами медичних наук стали В.С. Самосєд, Д.Г.Лук'янчук, С.Т.Гайдичук, В.М.Василіук, В.М.Чорнобровий, В.А.Кравченко, О.І.Волошин, М.Ф.Троян, В.О.Калугін, М.Ю.Коломоєць; цілу плеяду кандидатів медичних наук підготувала О.І.Самсон з числа практичних лікарів: А.Д.Ярменчук, М.І.Ястреб, О.Ф.Гоцуляк, В.О.Ліхачов, Л.С.Малюх, Т.М. Христич, В.Г.Глубоченко, Г.С.Стеценко, В.Г.Іліка, Л.Д.Кушнір, В.В.Жила, М.В.Патратій (разом 22 особи).

Пройшовши велику й вагому та принципову школу у професора О.І.Самсон, згодом стали докторами медичних наук О.І.Волошин (1989), В.М.Чорнобровий (1990), В.О.Калугін (1991), М.Ю.Коломоєць (1992), Т.М.Христич (1996), Г.С.Стеценко (1996), кожен з яких знайшов свою вершину в медицині. Професор Г.С.Стеценко нині очолює Луцький інститут Міжнародного науково-технічного університету, член-кореспондент Академії медико-технічних наук України. Професор В.М. Чорнобровий завідує кафедрою поліклінічної терапії та сімейної медицини,

науковий керівник гастроентерологічного центру Вінницького національного медичного університету, голова Асоціації сімейних лікарів Вінниччини. Професор М.Ю.Коломоець тривало очолював кафедру внутрішньої медицини, професійних хвороб та клінічної фармакології, був проректором з навчальної роботи Буковинського державного медичного університету, створив потужну школу науковців (25 кандидатів медичних наук, з них 3 – стали докторами наук). Професор О.І.Волошин 20 років очолював кафедру пропедевтики внутрішніх хвороб, підготував 16 кандидатів медичних наук, створив науковий напрямок – апіфітотерапії в Буковинському медуніверситеті, у рамках якого виконані фрагменти 3 докторських та 17 кандидатських дисертацій. Професор В.О.Калугін 15 років завідував кафедрою внутрішньої медицини та ендокринології, нині – професор цієї кафедри, підготував 4 кандидатів медичних наук, створив школу нефрологів на Буковині. Професор Т.М.Христич у різні періоди працювала на терапевтичних кафедрах, останні 11 років – професор кафедри сімейної медицини Буковинського державного медичного університету. Вона започаткувала (з 1997 року) наукове вивчення особливостей коморбідної патології в гастроентерології, пульмонології з акцентом особливостей перебігу в пацієнтів літнього і старечого віку. Основним напрямком її наукової діяльності є панкреатологія; вона знаний панкреатолог України,

Росії, є членом Європейського клубу панкреатологів, клубу панкреатологів України, головою клубу панкреатологів Буковини. Підготувала 5 кандидатів медичних наук. Кожен з нас, учнів Олени Іларіонівни Самсон відчуває вдячність нашому Учителю за становлення, пройдений шлях та успіхи.

За вагомий внесок у розвиток вітчизняної медичної науки і практики, підготовку кадрів О.І.Самсон нагороджена двома орденами „Знак Пошани”, медаллю Всесоюзного терапевтичного товариства ім. С.П.Боткіна, відзначена почесним званням „Заслужений діяч науки і техніки України”, а від місцевої влади – Почесний громадянин м. Чернівці. Її ім'я занесено до галереї фундаторів наукових шкіл Буковинського державного медичного університету. Перу професора О.І.Самсон належать 273 наукові праці, 21 з яких надрукована за кордоном, з них – 8 навчальних посібників, 10 монографій та 48 винаходів і раціоналізаторських пропозицій.

На жаль, виснажлива плідна праця підірвала здоров'я цієї чудової людини; вона рано, у 75 літ покинула цей світ, залишивши нам, учням, та Буковинському державному медичному університету чудову спадщину – приклад творчої активності, пошуку, невгамовності, прагнення досконалості у всьому. Нині до її ювілейного 90-річчя від дня народження можемо звітувати, що розпочаті нашим Учителем ідеї ми різнопланово розвиваємо та добилися вагомих успіхів.

О.І.Волошин¹, В.М.Чорнобровий², Т.М.Христич¹

*Буковинський державний медичний університет¹,
Вінницький національний медичний університет²*